

Bilaga 10:8 till kommunstyrelsens protokoll den 12 maj 2004, § 15

PM 2004 RIV (Dnr 001-911/2004)

Om biblioteksverksamheterna (Ds 2003:66)

Remiss från Kulturdepartementet

Remisstid 1 juni 2004

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Remiss från Kulturdepartementet av PM ”Om biblioteksverksamheterna”
(Ds 2003:66) anses besvarad med vad som anförs i denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Bakgrund

Regeringen har åt direktör John Erik Forslund givit uppdraget att se över om bibliotekslagen bör ändras på ett sätt som kan motverka de skillnader som finns mellan olika kommuner vad avser biblioteksverksamheten. Utredaren har överlämnat en promemoria till regeringen som har remitterat denna till Stockholms stad för synpunkter. Sammanfattning i *bilaga*.

Utredaren föreslår en ny bestämmelse i bibliotekslagen som innebär att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet under hänsynstagande till bibliotekslagens övriga föreskrifter skall samverka och att de bör anta planer för biblioteksverksamheterna i syfte att uppnå god tillgänglighet för medborgarna och effektiv användning av det allmänna biblioteksväsendets resurser.

Kungliga biblioteket (KB) och dess avdelning för nationell samordning och utveckling (Bibsam) samt Statens Kulturråd får i uppdrag att genomföra ett nationellt och allsidigt samråd kring denna biblioteksutveckling. Rådslaget ska bidra till ökad samsyn och samverkan och därmed till bättre tillgänglighet för medborgarna.

Remissvaret ska vara Kulturdepartementet tillhanda senast den 1 juni 2004.

Remisser

Promemorian har remitterats till stadsledningskontoret och kulturnämnden.

Stadsledningskontoret instämmer i utredarens synpunkter att samverkan är viktig men anser inte att det är nödvändigt att lagstifta om samverkan för att få en fortsatt positiv utveckling av medborgarnas tillgång till bibliotek och av det allmänna biblioteksväsendet. Det kan dessutom anses strida mot principen om det kommunala självstyret.

Kulturnämnden stöder förslaget om att alla offentligt finansierade bibliotek skall samverka, men poängterar att en gemensam nationell strategi för den svenska biblioteks- och informationspolitiken bör utgöra ramen för en sådan samverkan. Nämnden ställer sig bakom förslaget att KB/Bibsam och Statens kulturråd får i uppdrag att genomföra ett nationellt och allsidigt samråd kring biblioteksutvecklingen samt förslaget att ”staten bör bidra till att de olika initiativen till samverkan befordras”. Nämnden har initierat och är delaktig i flera sådana samverkansprojekt och önskar att denna ”befordran” av de

”olika initiativen” i likhet med de finska och danska nationella åtgärdsplanerna inkluderar konkret stöd till nätverksbyggande för teknik, licensavtal, digitalisering, supporttjänster likväl som kompetensutveckling och kvalitetssäkring av bibliotekens tjänster.

Mina synpunkter

I dagens kunskapssamhälle utgör hybridbiblioteket, d.v.s. det fysiska biblioteket förenat med elektronisk tillgänglighet i form av e-publikationer och webbaccess, plattformen för både det formella och det informella lärandet. Eftersom lärandet är den viktigaste framgångsfaktorn i kunskapssamhället måste möjligheterna och tillgängligheten vara jämlik och de informationskällor och informationstjänster som biblioteken erbjuder vara kvalitativa.

Promemorian ”Om biblioteksverksamheterna” (Ds 2003:66) föreslår en ny bestämmelse i bibliotekslagen som innebär att bibliotek och bibliotekshuvudmän ska samverka och att de bör anta planer för biblioteksverksamheterna i syfte att uppnå god tillgänglighet för medborgarna och effektiv användning av det allmänna biblioteksväsendets resurser. Utredaren föreslår att ett nationellt samråd initieras av KB/Bibsam och Statens kulturråd för att bidra till denna biblioteksutveckling med ökad samsyn och samverkan.

Jag ställer mig positiv till dessa förslag då jag anser att de stärker möjligheterna för biblioteken och den utveckling som förestår. De biblioteksplaner som föreslås att kommuner och landsting antar bör enligt mig även innefatta ett statligt engagemang och omfatta lärandets infrastruktur från förskola till forskarutbildning.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande

Remiss från Kulturdepartementet av PM ”Om biblioteksverksamheterna” (Ds 2003:66) anses besvarad med vad som anförs i denna promemoria.

Stockholm den 29 april 2004

ERIK NILSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin* och *Sten Nordin* (båda m) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. i huvudsak avslå föredragande borgarråds förslag till beslut
2. som svar på denna remiss överlämnas och återopa följande.

I en tid då biblioteken återigen får se sin verksamhet hårt ansatt av besparingskrav och då bibliotek läggs ner runt om i landet finns det all anledning att se över styrningen av biblioteksverksamheten. Den nu aktuella regeringsskrivelsens avsaknad av konstruktiva förslag visar hur svårt det är att från nationell nivå styra över denna kommunala verksamhet. Man kan nog med fog tro att departementet sett sig besegrad av de biblioteksfientliga krafter som nu regerar på alltför många håll.

Vad gäller biblioteksfrågorna och synen på allas rätt till information handlar det om politiska visioner och prioriteringar. Sådana saknas på alltför många håll och inte ens Stockholm har gått fritt. Skrivelsens brist på förslag stämmer väl överens med det ointresse för biblioteksverksamheten som finns även här i Stockholm – där man istället från majoritetens sida hotar med ännu en omorganisation av biblioteksverksamheten samtidigt som resurserna dras ner! Det är bara att konstatera: nya lagar kan inte kompensera för bristande vilja och politiska tillkortakommanden.

ÄRENDET

Regeringen har åt direktör John Erik Forslund givit uppdraget att se över om bibliotekslagen bör ändras på ett sätt som kan motverka de skillnader som finns mellan olika kommuner vad avser biblioteksverksamheten. Utredaren har överlämnat en promemoria till regeringen som har remitterat denna till Stockholms stad för synpunkter. Utredaren föreslår en ny bestämmelse i bibliotekslagen som innebär att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet under hänsynstagande till bibliotekslagens övriga föreskrifter skall samverka och att de bör anta planer för biblioteksverksamheterna i syfte att uppnå god tillgänglighet för medborgarna och effektiv användning av det allmänna biblioteksväsendets resurser.

Kungliga biblioteket (KB) och dess avdelning för nationell samordning och utveckling (Bibsam) samt Statens Kulturråd får i uppdrag att genomföra ett nationellt och allsidigt samråd kring denna biblioteksutveckling. Rådslaget ska bidra till ökad samsyn och samverkan och därmed till bättre tillgänglighet för medborgarna.

Remissvaret ska vara Kulturdepartementet tillhanda senast den 1 juni 2004.

REMISSER

Promemorian har remitterats till stadsledningskontoret och kulturnämnden.

Stadsledningskontoret föreslår i sitt tjänsteutlåtande daterat den 26 mars 2004 kommunstyrelsen att besluta följande.

Remiss från kulturdepartementet av PM "Om biblioteksverksamheterna" anses besvarad med vad som anförts i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontorets synpunkter

Stadsledningskontoret instämmer i utredarens synpunkter att samverkan är viktig. Stadsledningskontoret anser inte att det är nödvändigt att lagstifta om samverkan för att få en fortsatt positiv utveckling av medborgarnas tillgång till bibliotek och av det allmänna biblioteksväsendet. Det kan dessutom anses strida mot principen om det kommunala självstyret.

Kulturnämnden beslutade den 13 april 2004 att överlämna och åberopa kulturförvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remiss från Kulturdepartementet "Om biblioteksverksamheterna".

Reservation anfördes av *Madeleine Sjöstedt m.fl.* (fp) och *Cecilia Brinck m.fl.* (m) till förmån för eget yrkande enligt följande.

1. Att i huvudsak bifalla förvaltningens förslag.
2. Att därutöver anföras:

I en tid då biblioteken återigen får se sin verksamhet hårt ansatt av besparingskrav och då bibliotek läggs ner runt om i landet finns det all anledning att se över styrningen av biblioteksverksamheten. Den nu aktuella regeringsskrivelsens avsaknad av konstruktiva förslag visar hur svårt det är att från nationell nivå styra över denna kommunala verksamhet. Man kan

nog med fog tro att departementet sett sig besegrat av de biblioteksfiendliga krafter som nu regerar på alltför många håll.

Vad gäller biblioteksfrågorna och synen på allas rätt till information handlar det om politiska visioner och prioriteringar. Sådana saknas på alltför många håll och inte ens Stockholm har gått fritt. Skrivelsens brist på förslag stämmer väl överens med det ointresse för biblioteksverksamheten som finns även här i Stockholm – där man istället från majoritetens sida hotar med ännu en omorganisation av biblioteksverksamheten samtidigt som resurserna dras ner! Det är bara att konstatera: nya lagar kan inte kompensera för bristande vilja och politiska tillkortakommanden.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 31 mars 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

”Om biblioteksverksamheterna” är en bred och aktuell genomgång och temperaturmätare på läget i Bibliotekssverige, som det ser ut nu. Utblickar mot Finland och Danmark, mot Holland och England, tillför ytterligare stoff, men har inte inspirerat utredaren till några som helst nya tankar kring de frågor som andra samtida utredningar sätter fokus på.

Det är t.ex. utredningen ”KB – ett nav i kunskapssamhället” (SOU 2003:129), som innehåller ett förslag till en gemensam nationell biblioteksutveckling för att klara informationsförsörjningen till studerande och forskare såväl inom det formella som informella lärandet. Stockholms stad har som en av tre kommuner fått den på remiss. Andra relevanta utredningar och skrivelser som kommit under vintern/våren är ”Förslag till strategi för att minska de digitala klyftorna”, Justitiedepartementet och Ansvarskommittén med sitt delbetänkande ”Utvecklingskraft för hållbar välfärd, Finansdepartementet.

Det viktigaste i denna utredning är hur den förhåller sig till KB-utredningen och dess förslag på ett nationellt engagemang för informations- och kompetensförsörjning, som också skulle omfatta det informella lärandet via folkbiblioteken. Man kan säga att den banar väg och stärker argumentationen för ett strategiskt statligt initiativ genom att lägga grunden i en lägesbeskrivning och lägga till ett utvidgat uppdrag i bibliotekslagen.

De biblioteksplaner som utredaren anser att kommuner och landsting bör anta, bör enligt kulturförvaltningens mening inkludera ett statligt engagemang och omfatta lärandets infrastruktur från förskola till forskarutbildning. Att höja och vidga informationskompetensen, framför allt hos de grupper som inte traditionellt väljer högskolestudier, är den långsiktigt hållbara vägen till tillväxt.

Grunden för tillväxt av fantasi och kunskap ligger i byggandet av den egna identiteten och självkänslan. Utredaren citerar ur det finska undervisningsministeriets ”Biblioteksstrategi 2010 Policy för tillgång till kunskap och kultur”. Bibliotekens och skönlitteraturens betydelse som inspiratörer för läsande är väsentlig för informationssamhället. Den ligger till grund för informationskompetensen, som inkluderar förmågan att söka relevant information både ur tryckta och elektroniska källor, förmågan att värdera och jämföra olika informationskällor och färdigheten att anpassa kunskap för eget bruk.

I ett samhälle där lärande är den främsta framgångsfaktorn, måste det viktiga vara att riva barriärer mellan människan och hennes möjligheter till lärande och så långt möjligt bygga in en jämlik tillgång till kreativa och inspirerande miljöer och nätverk samt informationskällor och informationstjänster med hög kvalitet.

Därför stödjer kulturförvaltningen utredarens förslag om

- ? **att** alla offentligt finansierade bibliotek skall samverka och understryker att en gemensam nationell strategi för den svenska biblioteks- och informationspolitiken bör utgöra ramen för en sådan samverkan,
- ? **att** en process ”innefattande åtgärder”, som kan stödja ovan skisserade utveckling initieras i form av ett rådslag från KB/Bibsam och Statens kulturråd samt

? **att** ”staten bör bidra till att de olika initiativ till samverkan befordras, som i olika sammanhang och på olika nivåer tagits mellan bibliotek, lokala, regionala och statliga bibliotekshuvudmän och övriga berörda myndigheter och organisationer.”

Kulturförvaltningen har initierat och är delaktig i flera sådana samverkansprojekt och önskar att denna ”befordran” av de ”olika initiativen” i likhet med de finska och danska nationella åtgärdsplanerna inkluderar konkret stöd till nätverksbyggande för teknik, licensavtal, digitalisering, supporttjänster likväl som kompetensutveckling och kvalitetssäkring av bibliotekens tjänster. Detta bör ses som en investering till förmån för dem som har valt att investera i sin egen och samhällets tillväxt.

Sammanfattning

Folkbiblioteken är en för alla fritt tillgänglig resurs för utbildning, kultur och information. Verksamheterna har en bred folklig förankring. Folkbiblioteken fick under förra hälften av 1990-talet i den allmänna ekonomiska krisen – vidkännas nedskärningar i flertalet verksamheter. En återhämtning har därefter skett men antalet filialbibliotek har under en femtonårsperiod minskat med 25 procent. Antalet årsarbeten i folkbiblioteken är i början av 2000-talet 20 procent färre än vid decennieskiftet 1980/1990. De mindre kommunerna har som grupp betraktad förmått att slå vakt om ett antal basfunktioner i biblioteksverksamheten. Ändå tenderar i ett framåtriktat perspektiv klyftan mellan resurssvaga och resursstarka bibliotek att öka.

Kommunerna har jämförelsevis bättre förmått att hävda folkbiblioteksverksamheterna än verksamheterna med skolbibliotek som i viss utsträckning i slutet av 1990-talet hade stora brister. Där erbjuder numera förordningen (2001:36) om statsbidrag till personalförstärkningar i skola och fritidshem kommunerna en god möjlighet att få statsbidrag för anställning av bl.a. skolbibliotekarier. Statens insatser till personalförstärkningar i skola och fritidshem uppgår till 1 miljard kronor per år fram till 2006 (innebärande en sammantagen nivåhöjning om 5 miljarder kronor).

De statliga högskole- och forskningsbiblioteken har haft en snabb och positiv utveckling sedan 1990-talets tidigare hälft. Driftkostnaderna har ökat med närmare 70 procent och antalet årsverken med 30 procent. Kostnadsutvecklingen är snabbast för de mindre och medelstora högskolornas bibliotek. Särskilda utvecklingsinsatser har bl.a. avsett det nationella biblioteksdatasystemet LIBRIS och en omfattande övergång till licensavtal avseende tillgång till vetenskapliga tidskrifter i elektronisk form.

Under 1990-talet ökade antalet biblioteksanvändare till mellan 60 och 70 procent av befolkningen. Ökningen – på 1980-talet använde cirka 50 procent av befolkningen biblioteken – får i långa stycken tillskrivas samhälleliga utbildningssatsningar. Elevaktiva arbetssätt i ungdomsskolan, komvux, Kunskapslyftet, kraven på livslångt lärande, den decentraliserade och utbyggda högskolan innebär att studerande av olika slag i ökad omfattning har behov av studierelaterad biblioteksservice. De studerande tenderar att bortse från huvudmannskapet för det bibliotek de söker sig till.

Den problembild som ledde fram till riksdagsbeslutet 1996 om en bibliotekslag har delvis förändrats. Då var det angeläget att genom lagstiftning slå vakt om bl.a. avgiftsfriheten för biblioteksanvändarna. I ett framåtriktat perspektiv med kunskapsdriven samhällsutveckling, nya digitala sökverktyg och administrativa verktyg som påverkar strukturer och metoder i biblioteksarbetet och nya biblioteksanvändares delvis nya krav och behov, framstår en ökad samverkan mellan de olika verksamheterna och aktörerna inom det allmänna biblioteksväsendet som den fråga som bör prioriteras. Olika samverkans- och utvecklingsinitiativ tas av kommunala, landstingskommunala och statliga aktörer på biblioteksområdet.

Staten bör aktivt bidra till att initiativ till samråd och samverkan befordras. Gemensam kunskap och överblick beträffande de olika verksamheterna inom det allmänna biblioteksväsendet bidrar till ökad samsyn, samverkan och bättre tillgänglighet och effektivitet till gagn för den växande andel av befolkningen som använder våra bibliotek. En fortsatt utveckling mot ökad samverkan föreslås ha stöd i en ny bestämmelse i bibliotekslagen om samverkan och om biblioteksplaner.